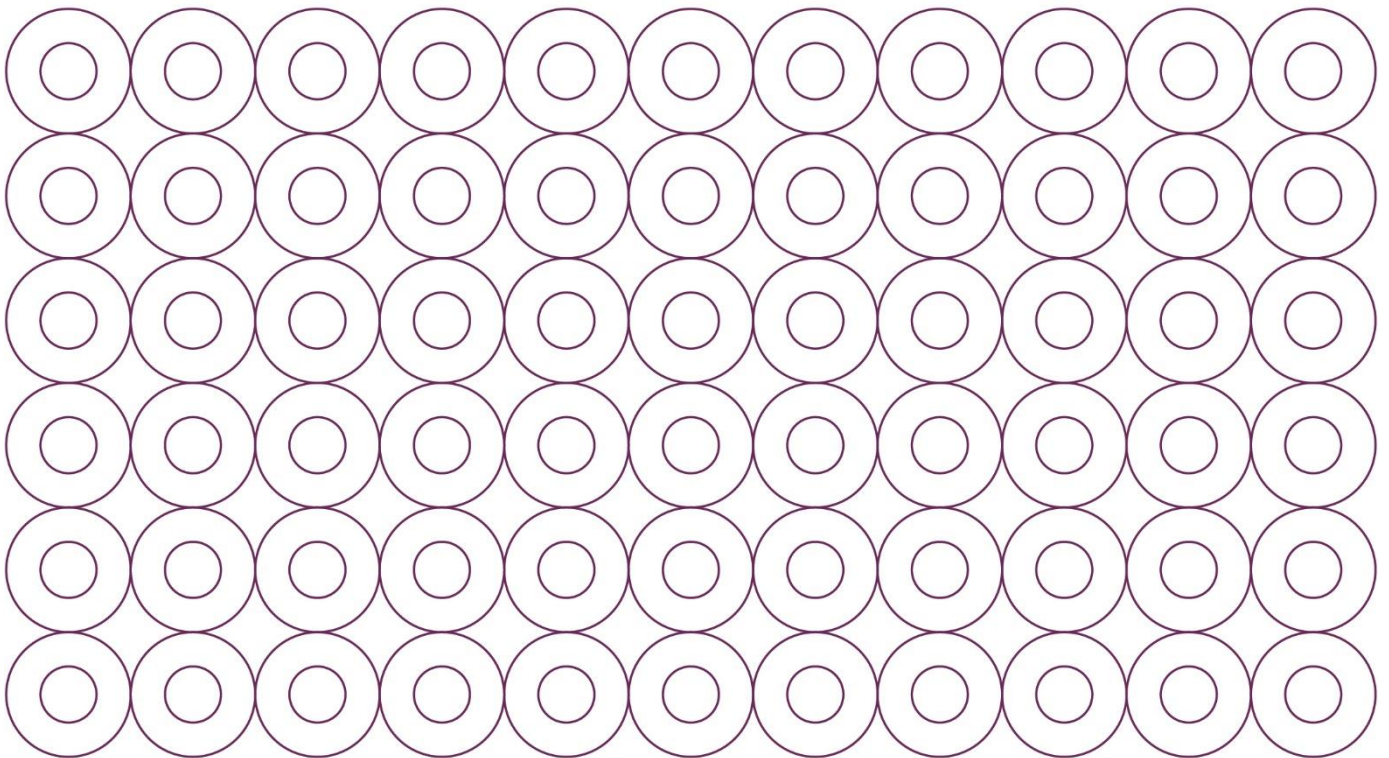

Enskilda huvudmän i grund- och gymnasieskolan

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISSN: 1103-2421

ISRN: SKOLV-R-2024:4-SE

Skolverket, Solna 2024

Förord

I den här rapporten ger Skolverket en aktuell bild av enskilda huvudmän i grund- och gymnasieskolan. Rapporten beskriver dels friskolesektorns utveckling och omfattning, dels variationerna bland enskilda huvudmän när det gäller till exempel storlek, juridisk form och geografisk spridning. Syftet är att presentera ett aktuellt kunskapsunderlag om enskilda huvudmän utifrån den senast tillgängliga statistiken.

Rapporten har utarbetats av Sanna Vent, Agnes Petersson och Agnes Duregård på Skolverkets analysavdelning. Vi vill rikta ett tack till Skolinspektionen för värdefulla synpunkter på innehållet i rapporten.

Solna, 28 maj 2024

Joakim Malmström
Generaldirektör

Sanna Vent
Undervisningsråd

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Friskolesektorns utveckling och omfattning.....	8
Var femte grundskola och var tredje gymnasieskola är fristående	8
Fristående skolor är ofta små	9
Nästan alla fristående skolor har en allmän inriktning	9
Fristående skolor är koncentrerade till storstadskommuner	10
Fristående gymnasieskolor vanligare i områden med goda förutsättningar	13
Valmöjligheterna inte lika för alla elever	14
Stora variationer bland enskilda huvudmän	16
De flesta enskilda huvudmän är små.....	16
Majoriteten är aktiebolag.....	18
Aktiebolag vanligare i vissa kommungrupper	20
Ett fåtal skolkoncerner har stora marknadsandelar	22
Internationella Engelska Skolan störst i grundskolan	22
Academedias dominerar i gymnasieskolan	23
Stora skolkoncerner fortsätter att växa	23
Ägarstrukturerna kan vara komplexa	24
Minskande elevantal kan påverka utvecklingen framåt.....	26
Referenser	28

Sammanfattning

Det finns fler än 1 000 huvudmän i grund- och gymnasieskolan, varav 290 är kommunala och omkring 750 är enskilda huvudmän. Var femte grundskola och var tredje gymnasieskola är fristående och drivs av en enskild huvudman. Allt fler elever i både grund- och gymnasieskolan väljer att få sin utbildning i en fristående skola. För grundskolans del har andelen elever i fristående skolor ökat från 14 procent läsåret 2013/14 till 16 procent läsåret 2022/23. Andelen elever i fristående gymnasieskolor ökade under samma tidsperiod från 26 till 31 procent.

De fristående skolorna är inte jämnt fördelade över landet utan är främst koncentrerade till storstadsområden. I storstäder och storstadsnära kommuner är mer än var fjärde grundskola och hälften av gymnasieskolorna fristående, vilket kan jämföras med var tionde grundskola och var femte gymnasieskola i mindre städer och landsbygdskommuner. Av Sveriges 290 kommuner är det 186 som har fristående grundskolor och 97 som har fristående gymnasieskolor. Sammantaget finns det närmare 100 kommuner i Sverige som inte har någon fristående grund- eller gymnasieskola.

Andelen fristående skolor skiljer sig också åt mellan olika områdestyper. Det finns en högre andel fristående grund- och gymnasieskolor i områden med goda socioekonomiska förutsättningar jämfört med områden med socioekonomiska utmaningar. Skillnaderna mellan områdena är större i gymnasieskolan än i grundskolan. Fristående skolors etableringsmönster bidrar till att elevers skolvalsmöjligheter skiljer sig åt beroende på var i landet eller i vilket område de bor.

Det finns stora variationer bland enskilda huvudmän när det gäller till exempel storlek och juridisk form. De allra flesta enskilda huvudmän – nio av tio i grundskolan och åtta av tio i gymnasieskolan – driver bara en enda skola. Samtidigt driver de fem största enskilda huvudmännen i grund- respektive gymnasieskolan tillsammans 156 respektive 112 skolor. Skillnaderna i enskilda huvudmäns storlek kan också illustreras genom att titta på hur många elever de har ansvar för. Medan en stor majoritet av de enskilda huvudmännen ansvarar för färre än 300 elever kan de största huvudmännen jämföras med större kommuner när det gäller elevantal. Internationella Engelska Skolan är Sveriges fjärde största huvudman i grundskolan sett till antal elever, efter de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö.

De allra flesta enskilda huvudmän är aktiebolag. Sju av tio elever i fristående grundskolor och nio av tio elever i fristående gymnasieskolor går i en aktiebolagsdriven skola. Många enskilda huvudmän ingår också i koncerner med stora marknadsandelar inom friskolesektorn. Internationella Engelska Skolan har en särskilt stark ställning i grundskolan med drygt 30 000 elever. I gymnasieskolan är Academedia den största koncernen med närmare 45 000 elever. En majoritet av de enskilda huvudmän som har ansökt om att etablera en

ny grund- eller gymnasieskola eller att utöka en befintlig skola de senaste åren är aktiebolag med koncerntillhörighet. Samlat pekar utvecklingen mot en ökad koncentration av ägandet inom friskolesektorn genom att de största aktörerna blir allt större.

De senaste tio årens elevtillväxt i grund- och gymnasieskolan har till stor del fångats upp av de fristående skolorna. De kommande åren ser utvecklingen ut att stanna av och elevantalet förväntas minska. De minskande elevkullarna kan komma att bidra till en ökad konkurrens om eleverna mellan skolor i vissa delar av landet. För mindre enskilda huvudmän med en större ekonomisk sårbarhet kan ett mindre elevtapp leda till neddragningar eller att skolan behöver läggas ner, vilket riskerar att få stora konsekvenser för eleverna.

Sammantaget visar resultaten i den här rapporten att enskilda huvudmän står för en växande del av det svenska skolsystemet och ansvarar för allt fler elever i grund- och gymnasieskolan. Det understryker behovet av att följa friskolesektorns utveckling och sammansättning för att kunna ge en fullständig bild av svenskt skolväsende. En aspekt som framstår som särskilt viktig att följa framåt är det utländska ägandet inom friskolesektorn där Skolverket kan se att det finns risker utifrån ett säkerhets- och beredskapsperspektiv.

Inledning

I Skolverkets rapport *Enskilda huvudmän och skolmarknadens ägarstrukturer* från 2012 kartläggs förekomsten av enskilda huvudmän som driver fristående grund- och gymnasieskolor.¹ I rapporten konstateras bland annat att skolmarknaden kännetecknades av snabb föränderlighet och att det finns behov av fördjupade kunskaper om aktörerna på skolmarknaden för att kontinuerligt kunna följa och förstå skolsystemets utveckling och funktionsförmåga.

I den här rapporten beskrivs friskolesektorns omfattning och utveckling under perioden 2013–2022 samt variationerna bland enskilda huvudmän när det gäller till exempel storlek, juridisk form och geografisk spridning. Syftet är att presentera ett aktuellt kunskapsunderlag om enskilda huvudmän och fristående skolor i grund- och gymnasieskolan.

Rapportens resultat bygger på Skolverkets officiella statistik och uppgifter från Skolverkets skolenhetsregister.² Även statistik och rapporter från Skolinspektionen och andra myndigheter har använts som underlag för analysen. För uppgifter om vilka enskilda huvudmän som ingår i de största skolkoncernerna har bolagens årsredovisningar, huvudmännens webbsidor och söktjänsten proff.se använts som referenser.³ Här bör beaktas att friskolesektorn präglas av snabba förändringar och att uppgifter kan bli inaktuella över tid. Uppgifterna som presenteras i rapporten beskriver hur ägarförhållandena ser ut i mars 2024.

I rapportens inledande kapitel redovisas friskolesektorns omfattning och utvecklingen av fristående skolor under perioden 2013–2022. I kapitlet redogörs även för de fristående skolornas pedagogiska inriktningar samt geografiska variationer. I det andra kapitlet beskrivs skillnader mellan de enskilda huvudmännen när det gäller till exempel storlek, juridisk form och geografisk spridning. I kapitlet ges också en bild av de största skolkoncernerna i grund- och gymnasieskolan. I det avslutande kapitlet diskuteras hur demografiska förändringar kan påverka utvecklingen framåt.

¹ Skolverket (2012). *Enskilda huvudmän och skolmarknadens ägarstrukturer. Skolverkets aktuella analyser 2012.*

² Officiell statistik för läsåret 2022/23 (mätpunkt oktober 2022) samt utdrag från Skolverkets skolenhetsregister från oktober 2022.

³ Uppgifter från proff.se har hämtats 2024-03-20 och visar dagsaktuell information om vilka huvudmän som ingår i en koncern.

Friskolesektorns utveckling och omfattning

I det här kapitlet beskrivs friskolesektorns utveckling under läsåren 2013/14–2022/23 och omfattning i dag. Även inriktningen på fristående skolor⁴ samt geografiska variationer när det gäller fördelningen av fristående skolor beskrivs.

Var femte grundskola och var tredje gymnasieskola är fristående

Nästan var femte grundskola i Sverige är fristående och drivs av en enskild huvudman. Andelen fristående grundskolor har ökat från 16 procent läsåret 2013/14 till 18 procent läsåret 2022/23 (se tabell 1). Under samma period ökade andelen elever i fristående skolor från 14 till 16 procent. De allra flesta elever i grundskolan, 84 procent, går därmed i skolor med kommunal huvudman.

Tabell 1. Huvudmän, grundskolor och elever fördelade efter typ av huvudman, läsåret 2022/23

	Huvudmän		Grundskolor		Elever	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Enskild	553	66	831	18	180 127	16
Kommunal	290	34	3 868	82	925 223	84
Totalt	843	100	4 699	100	1 105 350	100

Källa: Skolverkets statistik. De internationella skolorna är inte inräknade.

I gymnasieskolan är mer än var tredje skola fristående. Jämfört med läsåret 2013/14 har andelen fristående gymnasieskolor ökat, från 34 till 36 procent (se tabell 2). Andelen elever i fristående gymnasieskolor har under samma tidsperiod ökat från 26 till 31 procent.

Tabell 2. Huvudmän, gymnasieskolor och elever fördelade efter typ av huvudman, läsåret 2022/23

	Huvudmän		Gymnasieskolor		Elever	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Enskild	210	47	466	36	113 931	31
Offentlig	239	53	829	64	250 500	69
Totalt	449	100	1 295	100	364 431	100

Källa: Skolverkets statistik. Med offentlig huvudman avses kommuner och gymnasieförbund samt regioner.

⁴ För att underlätta läsningen använder vi i denna rapport begreppet skola i stället för skollagens begrepp skolenhet.

Fristående skolor är ofta små

Fristående skolor är generellt mindre än kommunala skolor, mätt i genomsnittligt antal elever per skola. Läsåret 2022/23 hade fristående grundskolor i genomsnitt 217 elever medan kommunala grundskolor hade 239 elever. Motsvarande siffra för gymnasieskolan var 244 elever för fristående skolor och 304 elever för kommunala skolor. Skillnaderna har minskat över tid eftersom fristående skolor har ökat sitt genomsnittliga elevantal mer än kommunala skolor.

När hänsyn tas till friskolornas juridiska form framträder delvis en annan bild.

Fristående grundskolor som ägs av aktiebolag har i genomsnitt fler elever än kommunala skolor, 255 respektive 239 elever per skola läsåret 2022/23.

Grundskolor som till exempel drivs som ekonomiska föreningar och trossamfund är i genomsnitt betydligt mindre med 114 elever per skola.⁵

Nästan alla fristående skolor har en allmän inriktning

Fristående skolor kan ha olika inriktningar. I statistiken redogörs för allmän inriktning, konfessionell inriktning och inriktning mot waldorfpedagogik. Skolor med konfessionell inriktning får utöver de nationella läroplanerna och kursplanerna ha konfessionella inslag i utbildningen så länge dessa är frivilliga för eleven och ligger utanför undervisningen.⁶ Utbildningen på waldorfskolor präglas av waldorfpedagogiken och det pedagogiska styrdokumentet ”En väg till frihet” som används som ett komplement till den nationella läroplanen och kursplanerna. Lärare som undervisar i waldorfskolor är också undantagna från skollagens krav på legitimation och behörighet.⁷ Enligt intresseorganisationen Friskolornas Riksförbund har även många fristående skolor med allmän inriktning en egen profil, till exempel språk, kulturprofil eller att de arbetar utifrån ett pedagogiskt koncept som exempelvis Montessori.⁸

Under de senaste åren har antalet elever i skolor med konfessionell inriktning och inriktning mot waldorfpedagogik ökat något i grundskolan, medan en viss minskning har skett i gymnasieskolan. Som andel av det totala antalet elever har det skett en minskning även i grundskolan. Läsåret 2022/23 gick drygt 8 700 elever i grundskolan och 800 elever i gymnasieskolan i skolor med konfessionell inriktning, medan drygt 5 600 elever i grundskolan och knappt 300 i gymnasieskolan gick i en fristående skola med inriktning mot waldorfpedagogik. De allra flesta elever i fristående skolor går i en skola med allmän inriktning, 92 procent i grundskolan och 99 procent i gymnasieskolan.

⁵ I gymnasieskolan har skolor som drivs av aktiebolag i genomsnitt 242 elever, skolor som drivs av ideella föreningar 163 elever och skolor som drivs av övriga stiftelser och fonder 332 elever.

⁶ 1 kap. 7 § skollagen (2010:800).

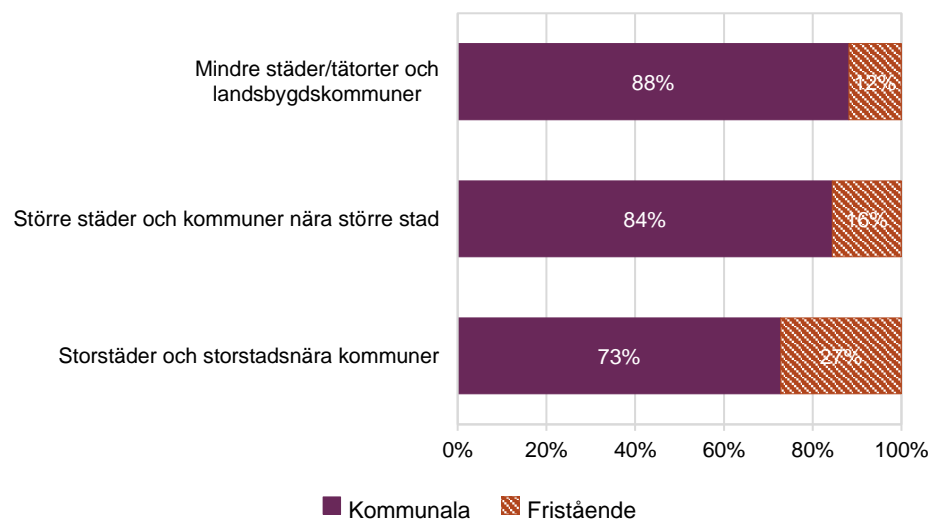
⁷ Skolinspektionen (2022). *Årsrapport 2022. Erfarenheter från inspektion.*

⁸ Friskola.se (2024). *Vad är en friskola?*

Fristående skolor är koncentrerade till storstadskommuner

Det finns betydande variationer mellan olika kommuner och delar av landet när det gäller etableringen av fristående grundskolor. I storstäder och storstadsnära kommuner är mer än var fjärde grundskola fristående. Motsvarande andel i mindre städer och landsbygdskommuner är drygt en av tio.

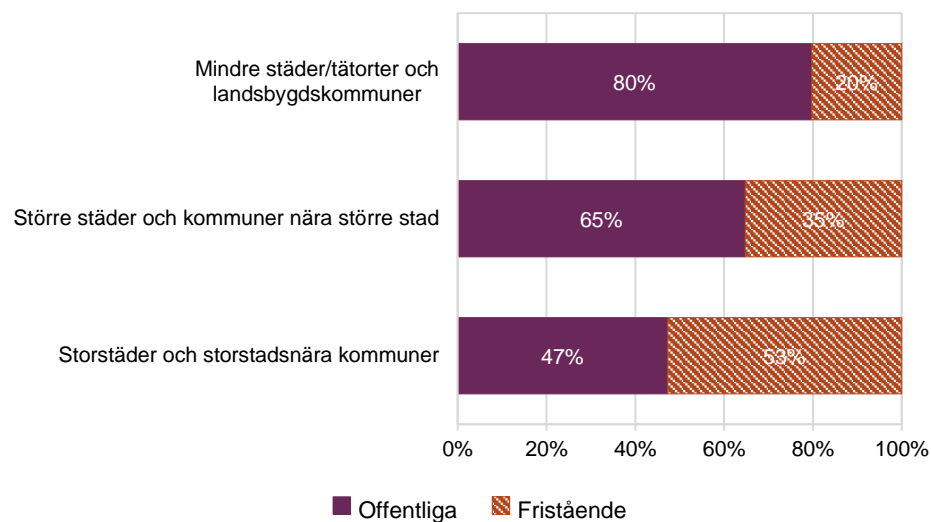
Diagram 1. Fördelning av kommunala och fristående grundskolor i olika kommungrupper, läsåret 2022/23

Källa: Skolverkets statistik. Kommungruppsinledningen är gjord av Sveriges Kommuner och Regioner. Kommungrupper har slagits samman i större kategorier.

På gymnasiesidan är den geografiska variationen större. Mer än hälften av gymnasieskolorna i storstäder och storstadsnära kommuner är fristående, vilket kan jämföras med var femte skola i mindre städer och landsbygdskommuner.

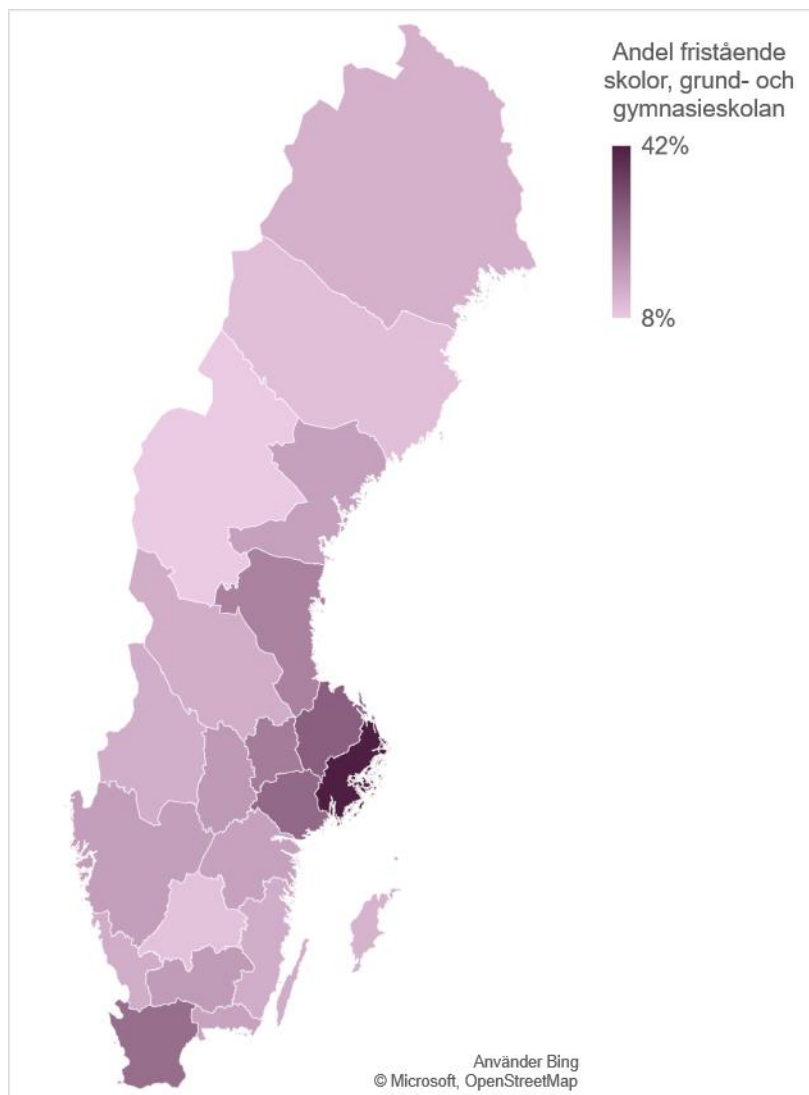
Diagram 2. Fördelning av offentliga och fristående gymnasieskolor i olika kommungrupper, läsåret 2022/23

Skolverkets statistik. Kommungruppsinledningen är gjord av Sveriges Kommuner och Regioner. Kommungrupper har slagits samman i större kategorier.

De geografiska skillnaderna är framträdande även på länsnivå, vilket visas i figur 1. Stockholm är det län där högst andel av grund- och gymnasieskolorna är fristående, drygt fyra av tio skolor. De län som har minst andel fristående skolor är Jämtland, Jönköping och Västerbottens län där är ungefär en av tio skolor är fristående.

Figur 1. Andel fristående grund- och gymnasieskolor i olika län, läsåret 2022/23

Källa: Skolverkets skolenhetsregister.

Av Sveriges 290 kommuner är det 186 som har fristående grundskolor och 97 som har fristående gymnasieskolor. Sammantaget finns det närmare 100 kommuner i Sverige som inte har någon fristående grund- eller gymnasieskola. Sölvesborg och Köping är exempel på två kommuner som har över 15 000 invånare men ingen fristående skola. Högst andel fristående skolor finns i Solna kommun, där sex av tio grundskolor och nio av tio gymnasieskolor är fristående.

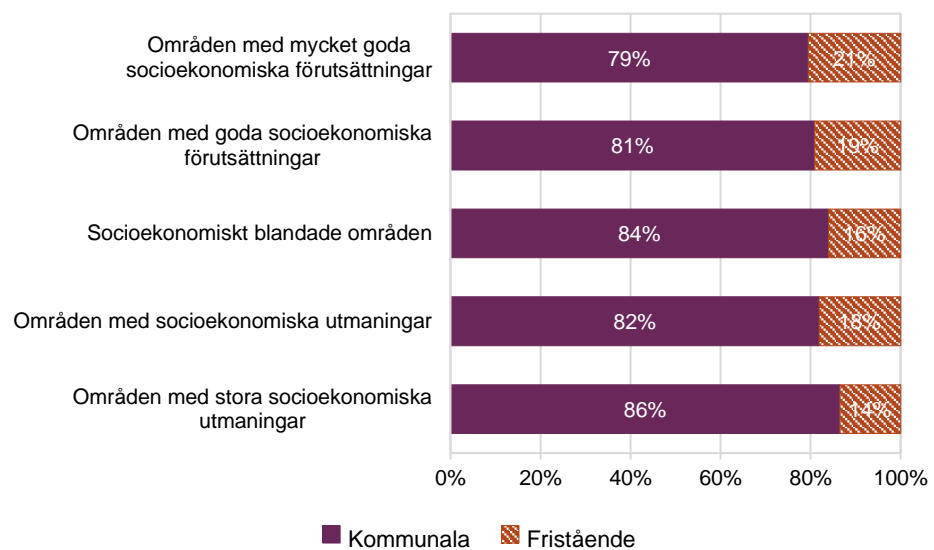
Skolinspektionens statistik över ansökningar om nyetablering av grund- och gymnasieskolor indikerar att de geografiska skillnaderna kommer att fortsätta öka. I 2023 års ansökningsomgång avsåg 19 ansökningar nya skolor belägna i storstäder och storstadsnära kommuner, 14 ansökningar skolor i större städer och kommuner nära större stad och en ansökan skola i mindre stad eller landsbygds kommun. Ansökningarna gällde nya skolor i totalt 18 kommuner. Den

sydligaste ansökningen avsåg Vellinge kommun och den nordligaste Gävle kommun. Nästan hälften av ansökningarna gällde nya skolor i Stockholms län.⁹

Fristående gymnasieskolor vanligare i områden med goda förutsättningar

I områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar är två av tio grundskolor fristående, medan drygt en av tio grundskolor är fristående i områden med stora socioekonomiska utmaningar.

Diagram 3. Fördelning av kommunala och fristående grundskolor i olika områdestyper, läsåret 2022/23

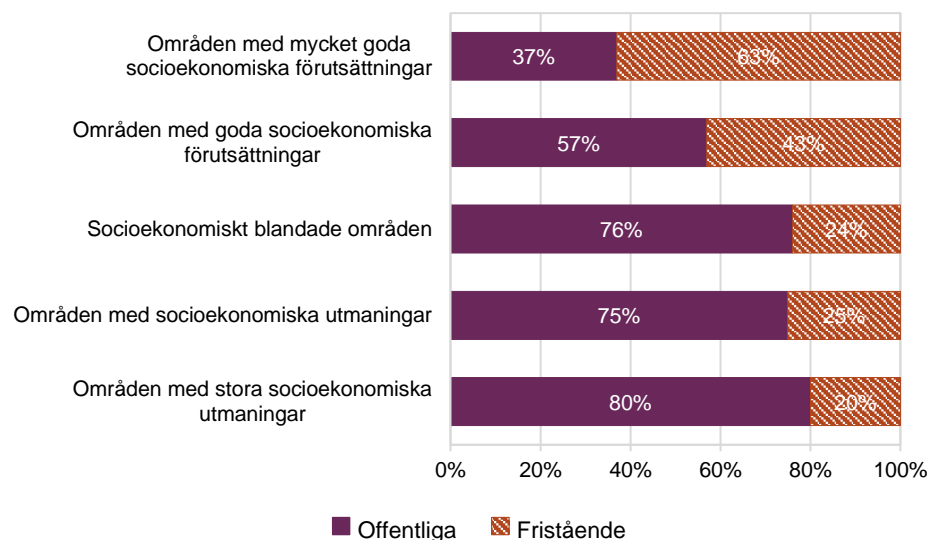

Källa: Skolverkets statistik. Områdestyper utifrån Boverkets socioekonomiska index. Ca 9 procent av grundskolorna saknar uppgift om områdestyp och är därmed exkluderad från denna beräkning. Internationella skolor är exkluderade.

I gymnasieskolan är skillnaderna mellan områdestyperna större. I områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar är drygt sex av tio skolor fristående. Motsvarande andel i områden med stora socioekonomiska utmaningar är två av tio (se diagram 4). Det är med andra ord tre gånger så vanligt med en fristående gymnasieskola i ett område med mycket goda socioekonomiska förutsättningar jämfört med ett område som har stora socioekonomiska utmaningar.

⁹ Skolinspektionen (2023). *Ansökningar om att starta eller utöka skola - statistik läsåret 2024/25*.

Diagram 4. Fördelning av offentliga och fristående gymnasieskolor i olika områdestyper, läsåret 2022/23

Källa: Skolverkets statistik. Områdestyper utifrån Boverkets socioekonomiska index. Ca 6 procent av skolorna saknar uppgift om områdestyp och är därmed exkluderade.

Sammantaget finns det stora skillnader mellan grund- och gymnasieskolan när det gäller tillgången till fristående skolor i områden med olika socioekonomiska förutsättningar. Medan fristående grundskolor är nästan lika vanligt oavsett områdestyp är fristående gymnasieskolor betydligt vanligare i områden som har goda socioekonomiska förutsättningar.

Valmöjligheterna inte lika för alla elever

Ett syfte med friskolereformen på 1990-talet var att öka elevernas möjligheter att välja skola.¹⁰ Den kraftiga tillväxten av fristående skolor de senaste 30 åren har medfört att skolvalsmöjligheterna har ökat i Sverige. Enligt Riksrevisionens beräkningar hade 65 procent av eleverna i grundskolan en fristående skola inom fem kilometer från sitt hem år 2020, vilket kan jämföras med 55 procent år 2008. Valmöjligheterna har dock inte ökat i alla delar av landet. I omkring 100 kommuner har valmöjligheterna minskat eller varit oförändrade sedan 2008.¹¹

Enligt Riksrevisionen har skolvalsmöjligheterna framför allt ökat i form av ett större antal grundskolor och inte i form av specifika pedagogiska inriktningar eller särskilda ämnesprofiler. Förändringar i huvudmännens juridiska form har också påverkat elevernas valmöjligheter. Ett mål med friskolereformen var att bättre engagera föräldrar, till exempel i form av föräldrakooperativ. I dag drivs majoriteten av de fristående grundskolorna (63 procent) av aktiebolag, vilket kan jämföras med 1,5 procent år 1991. Som visas i avsnittet *Aktiebolag vanligare i*

¹⁰ Prop. 1991/92:95. *Om valfrihet och fristående skolor.*

¹¹ Riksrevisionen (2022). *Skolpengen – effektivitet och konsekvenser.*

vissa kommungrupper är möjligheten att välja skolor med andra driftsformer relativt begränsad på flera håll i landet.¹²

Riksrevisionens studie visar även att valmöjligheterna är större för högutbildade vårdnadshavare och att det huvudsakligen är elever med högutbildade vårdnadshavare som väljer fristående grundskolor.¹³ Det går i linje med tidigare studier som visar att fristående skolor oftare etablerar sig i områden där en stor del av elevunderlaget har högutbildade föräldrar och där befolkningstätheten är hög.¹⁴ Det ligger också i linje med den statistik som redovisas i denna rapport. Skillnaderna mellan vårdnadshavare med olika utbildningsnivå har emellertid minskat något och såväl valmöjligheterna som andelen som väljer en fristående grundskola har ökat relativt sett mer bland elever med lågutbildade vårdnadshavare under perioden 2008–2020.¹⁵

¹² Riksrevisionen (2022). *Skolpengen – effektivitet och konsekvenser*.

¹³ Riksrevisionen (2022). *Skolpengen – effektivitet och konsekvenser*.

¹⁴ Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (2018). *Svenska friskolors etableringsbeslut*; Angelov, N & Edmark, K (2016). *När skolan själv får välja – en ESO-rapport om friskolornas etableringsmönster*.

¹⁵ Riksrevisionen (2022). *Skolpengen – effektivitet och konsekvenser*.

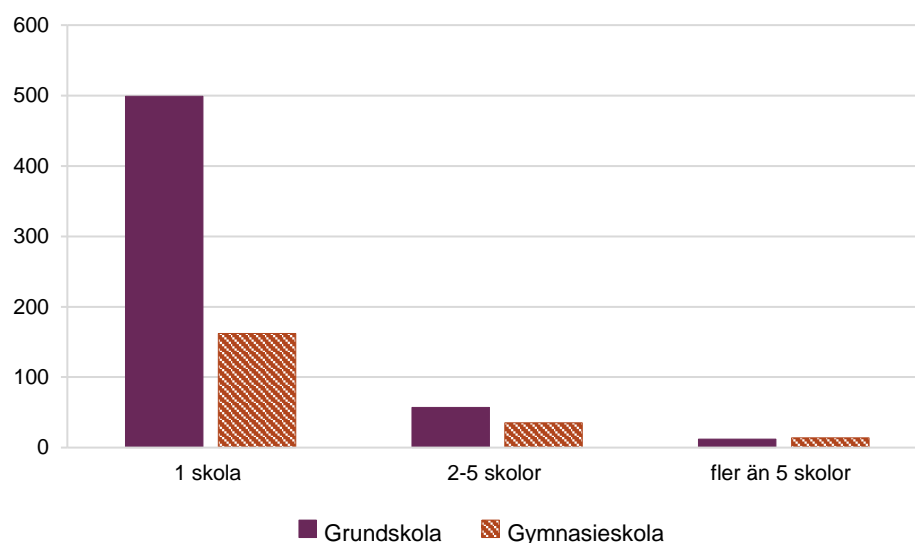
Stora variationer bland enskilda huvudmän

Det finns närmare 750 enskilda huvudmän i Sverige och variationerna mellan dem är stora när det gäller till exempel storlek, juridisk form och geografisk spridning. I det här kapitlet ges en bild av de enskilda huvudmännen och de största skolkoncernerna i grund- och gymnasieskolan.

De flesta enskilda huvudmän är små

Det finns stora skillnader i storlek mellan enskilda huvudmän, både sett till antal skolor och antal elever. De allra flesta enskilda huvudmän – nio av tio i grundskolan och åtta av tio i gymnasieskolan – är små och driver bara en enda skola. Som visas i diagram 5 är det endast ett fåtal enskilda huvudmän, 12 i grundskolan och 14 i gymnasieskolan, som har fler än 5 skolor.

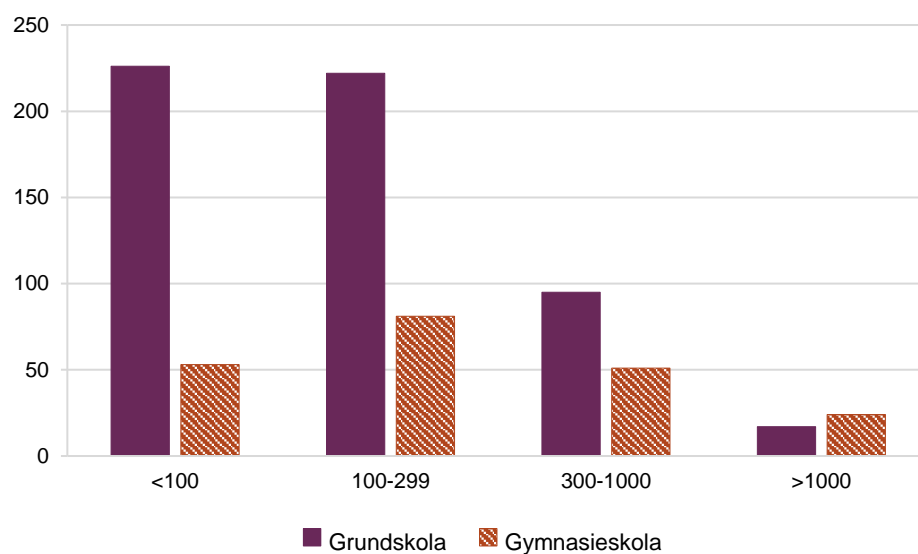
Diagram 5. Antal enskilda huvudmän fördelat på hur många skolor de driver, läsåret 2022/23

Källa: Skolverkets skolenhetsregister.

Det finns också stora skillnader mellan huvudmän när det gäller hur många elever de ansvarar för. Fyra av tio enskilda huvudmän i grundskolan och nästan tre av tio i gymnasieskolan organiserar utbildning för färre än 100 elever. Det är relativt sett få enskilda huvudmän som har fler än 300 elever i sina skolor, vilket visas i diagram 6.

Diagram 6. Antal enskilda huvudmän fördelat på elevantal, läsåret 2022/23

Källa: Skolverkets statistik.

Samtidigt som de flesta enskilda huvudmän ansvarar för enstaka skolor och ett fåtal elever, kan de största huvudmännen jämföras med större kommuner när det gäller elevantal. Internationella Engelska Skolan är Sveriges fjärde största huvudman i grundskolan sett till antal elever, efter de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö. De fem största enskilda huvudmännen i grundskolan ansvarar tillsammans för nästan fyra av tio elever i fristående grundskolor (se tabell 3).

Tabell 3. De fem största enskilda huvudmännen i grundskolan räknat i antal elever, läsåret 2022/23

Huvudman	Antal skolor	Antal elever
Internationella Engelska Skolan i Sverige AB	46	30 156
Pysslingen Förskolor och Skolor AB	44	12 275
Kunskapsskolan i Sverige AB	29	12 084
Vittraskolorna AB	24	6 623
Jensen Education College AB	13	3 421

Källa: Skolverkets statistik och Skolverkets skolenhetsregister.

En jämförelse mellan läsåren 2013/14 och 2022/23 visar att de fyra största huvudmännen i grundskolan läsåret 2022/23 också var störst läsåret 2013/14, räknat i antal elever. Internationella Engelska Skolan i Sverige AB har mer än fördubblat sitt elevantal under perioden, medan Pysslingen Förskolor och Skolor AB samt Kunskapsskolan i Sverige AB har ökat sitt elevantal med omkring 3 000 elever. Vittraskolorna AB har under samma period vuxit med cirka 1000 elever.

I gymnasieskolan är Thorengruppen AB och Praktiska Sverige AB de enskilda huvudmän som har flest antal elever i sina skolor (se tabell 4). De fem största

enskilda huvudmännen i gymnasieskolan ansvarar tillsammans för en fjärdedel av eleverna i fristående gymnasieskolor.

Tabell 4. De fem största enskilda huvudmännen i gymnasieskolan räknat i antal elever, läsåret 2022/23

Huvudman	Antal skolor	Antal elever
Thorengruppen AB	29	7 439
Praktiska Sverige AB	31	7 061
DBGY Kronan AB	16	4 563
Ljud & Bildskolan LBS AB	20	4 416
Jensen Education College AB	16	4 372

Källa: Skolverkets statistik och Skolverkets skolenhetsregister.

Tre av de fem största huvudmännen i gymnasieskolan 2022/23 var störst även 2013/14; Thorengruppen AB, Praktiska Sverige AB och Jensen Education College AB. Thorengruppen AB har ökat sitt elevantal med cirka 2 900 elever, Praktiska Sverige AB med 2 200 elever och Jensen Education Collage AB med 670 elever under perioden.

Majoriteten är aktiebolag

Enskilda huvudmän kan drivas som aktiebolag, ekonomiska föreningar, ideella föreningar, stiftelser eller trossamfund. Inom både grund- och gymnasieskolan är aktiebolag den vanligaste juridiska formen.

Juridiska former

Aktiebolag: Bolaget ägs av en eller flera delägare och företräds av en styrelse. En del av bolagets eventuella vinst kan betalas ut till delägarna i aktieutdelning.

Ekonomisk förening: Föreningen består av minst tre medlemmar och företräds av en styrelse. Föreningens ändamål är att främja medlemmarnas ekonomiska intressen. En eventuell vinst kan betalas ut till medlemmarna.

Ideell förening: En ideell förening har ett ideellt ändamål, dvs. religiöst, välgörande, vetenskapligt eller politiskt. Den kan alltså inte syfta till att främja medlemmarna ekonomiskt.

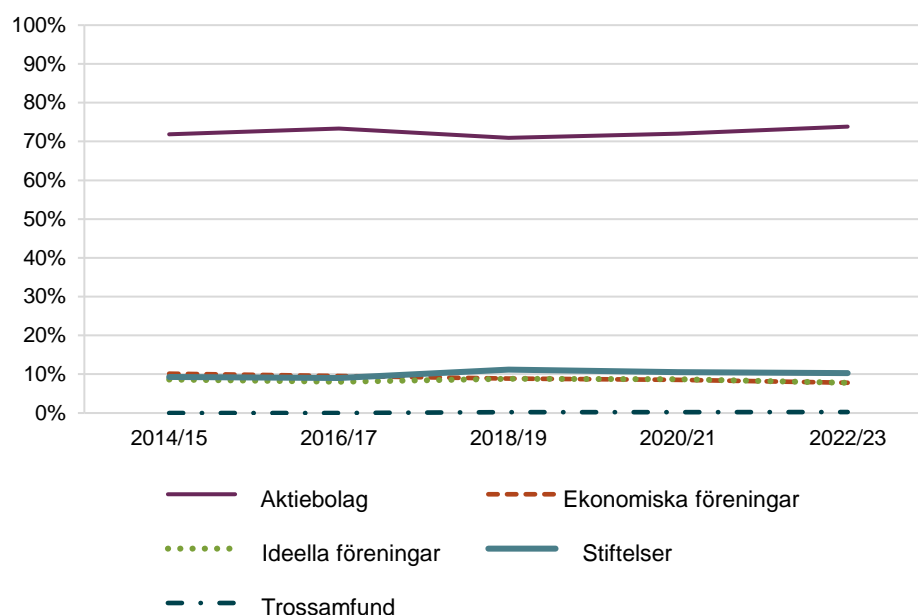
Stiftelse: En stiftelse med utsedd styrelse eller förvaltare har ansvar för organisation och förvaltning av verksamheten, som kan vara såväl affärsmässig som ideell.

Trossamfund: För att trossamfundet ska registreras som ett sådant ska ändamålet vara att ha en gemenskap för religiös verksamhet där det ingår att ordna gudstjänst eller motsvarande.

Även de juridiska formerna **handelsbolag**, **kommanditbolag** och **offentlig korporation** förekommer hos ett fåtal enskilda huvudmän.

Hälften av de enskilda huvudmännen i grundskolan är aktiebolag och tre fjärdedelar av eleverna i fristående grundskolor går i en aktiebolagsdriven skola. Även om antalet elever som går i skolor som drivs av aktiebolag har ökat med cirka 24 000 elever sedan läsåret 2014/15 har inte andelen elever som går i dessa skolor förändrats särskilt mycket, vilket visas i diagram 7. Att andelarna har varit relativt stabila beror på att även huvudmän med andra juridiska former har ökat i elevantal under motsvarande period. Antalet elever som går i skolor som drivs av stiftelser har till exempel ökat från 12 000 till 19 000 elever och skolor som drivs av ideella föreningar från 11 000 till 14 000 elever under perioden.

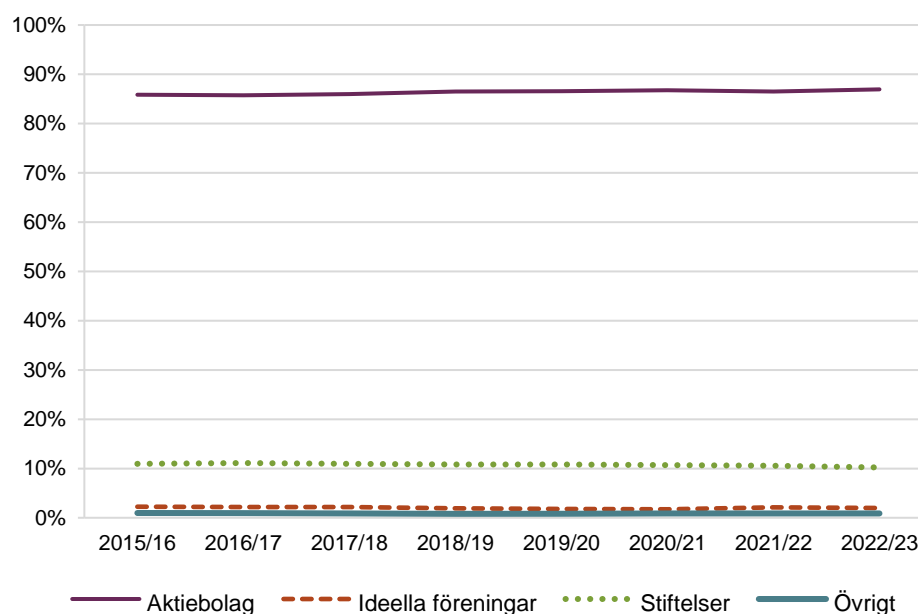
Diagram 7. Andel grundskoleelever hos enskilda huvudmän per juridisk form

Källa: Skolverkets statistik.

Inom gymnasieskolan är aktiebolagen än mer dominerande. Fyra av fem enskilda huvudmän är aktiebolag och nästan nio av tio elever i fristående gymnasieskolor går i en aktiebolagsdriven skola. Sedan läsåret 2015/16 har antalet elever i gymnasieskolor som drivs av aktiebolag ökat med cirka 27 000 elever. Som visas i diagram 8 har andelen elever i aktiebolagsdrivna gymnasieskolor inte förändrats nämnvärt under perioden eftersom även huvudmän med andra juridiska former har ökat i elevantal, om än från relativt låga nivåer. Antalet elever i skolor som drivs av stiftelser har till exempel ökat från 9 000 till 12 000 elever och skolor som drivs som ideella föreningar från 1 900 till 2 300 elever under samma period.

Diagram 8. Andel gymnasieelever hos enskilda huvudmän per juridisk form

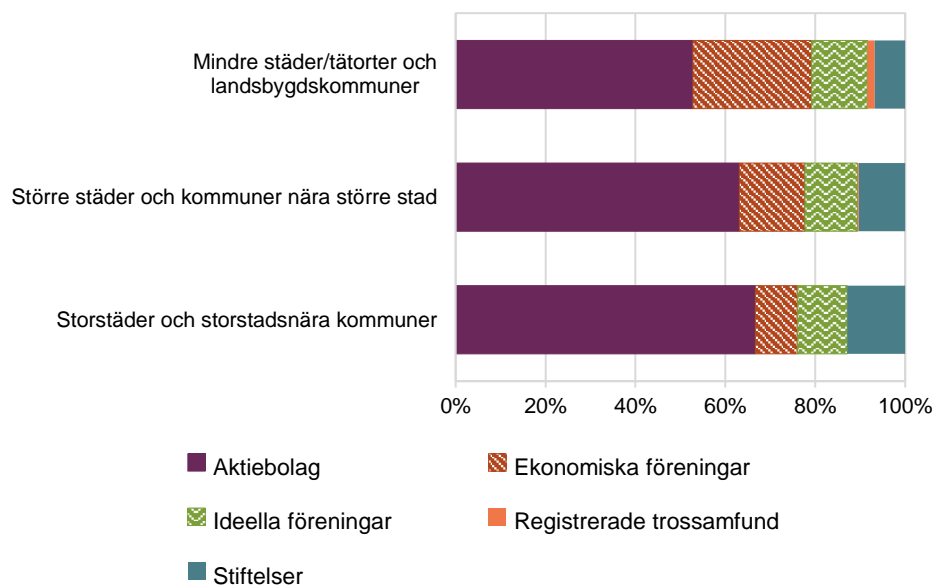
Källa: Skolverkets statistik. I gruppen övrigt ingår handelsbolag, kommanditbolag, ekonomiska föreningar och offentliga korporationer. Skolverket samlade inte in uppgifter om juridisk form tidigare än läsåret 2015/16.

Sammantaget visar statistiken att aktiebolag är den vanligaste juridiska formen bland enskilda huvudmän. Andelen elever som går i aktiebolagsdrivna skolor har varit relativt stabilt under de senaste åren, vilket också gäller de andra juridiska formerna. Sett till antal elever är det dock tydligt att det är aktiebolagen som har stått för en stor del av den totala ökningen av antalet friskoleelever.

Aktiebolag vanligare i vissa kommungrupper

Aktiebolag är den juridiska form som finns representerad i flest kommuner. Totalt har 118 av 290 kommuner minst en fristående grundskola som drivs av ett aktiebolag, medan grundskolor som ägs av ekonomiska föreningar finns i 86 kommuner, ideella föreningar i 59 kommuner och stiftelser i 41 kommuner. Aktiebolag är den juridiska form som är vanligast oavsett kommuntyp, vilket visas i diagram 9 och 10. Bland grundskolorna framträder dock vissa skillnader i koncentrationen mellan kommungrupperna. I storstäder och storstadsnära kommuner drivs sju av tio fristående grundskolor av ett aktiebolag, jämfört med fem av tio i mindre städer och landsbygdskommuner.

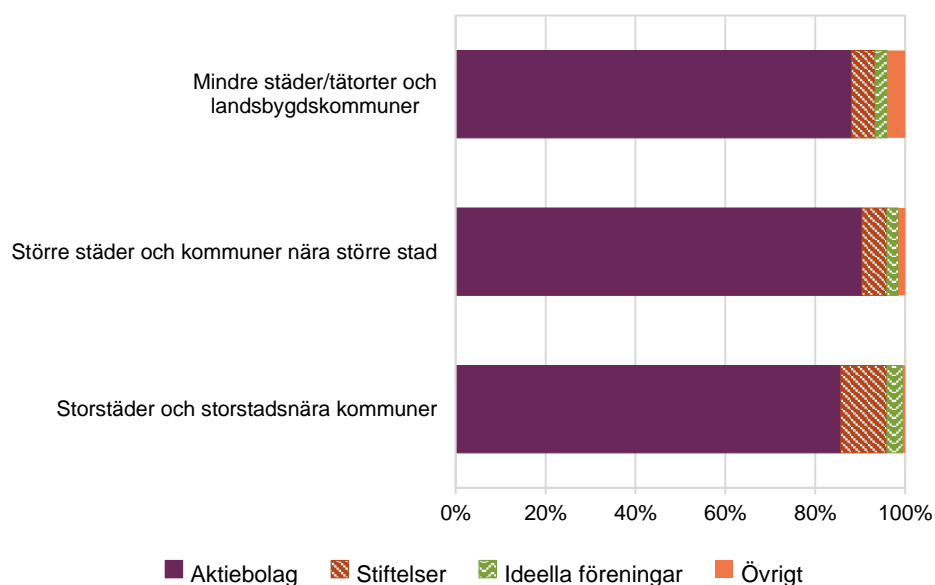
Diagram 9. Andel fristående grundskolor per juridisk form uppdelat på kommungrupper, läsåret 2022/23

Källa: Skolverkets skolenhetsregister. Kommungruppsinledningen är gjord av Sveriges Kommuner och Regioner. Kommungrupper har slagits samman i större kategorier.

På gymnasiesidan framträder inga stora skillnader mellan kommungrupperna. Totalt har 91 kommuner en aktiebolagsdriven gymnasieskola, medan gymnasieskolor som drivs av stiftelser och ideella föreningar finns i 17 respektive 10 kommuner.

Diagram 10. Andel fristående gymnasieskolor per juridisk form uppdelat på kommungrupper, läsåret 2022/23

Källa: Skolverkets skolenhetsregister. I gruppen övrigt ingår handelsbolag, kommanditbolag, ekonomiska föreningar och offentliga korporationer. Kommungruppsinledningen är gjord av Sveriges Kommuner och Regioner. Kommungrupper har slagits samman i större kategorier.

Ett fåtal skolkoncerner har stora marknadsandelar

En skolhuvudman som till majoriteten ägs av ett företag ingår i en koncern.¹⁶ I det här avsnittet beskrivs de största skolkoncernerna räknat i antal elever.

Internationella Engelska Skolan störst i grundskolan

Nästan hälften av eleverna i fristående grundskolor går i en skola som tillhör någon av de åtta största skolkoncernerna. Internationella Engelska Skolan AB är den största koncernen med drygt 30 000 elever och 46 skolor. Academedia AB är den näst största koncernen med drygt 22 000 elever och 83 skolor.

Som framgår av tabell 5 är koncernerna organiserade på olika sätt. Hälften av de största koncernerna driver sina skolor genom en enda huvudman medan den andra hälften driver skolor genom flera olika huvudmän.

Tabell 5. De största koncernerna i grundskolan räknat i antal elever, läsåret 2022/23

Koncern	Antal huvudmän	Antal skolor	Antal elever
Internationella Engelska Skolan i Sverige Holdings AB	1	46	30 156
Academedia AB ¹⁾	11	83	22 658
Magnora AB ²⁾	1	29	12 084
Demina Holding AB ³⁾	27	38	6 517
Thorengruppen AB	4	16	3 446
Jensen Group AB	1	13	3 421
Frida Utbildning AB	1	6	2 941
Almwik Holding AB ⁴⁾	2	6	2 525
Totalt, de åtta största ägarna	48	237	83 748
Övriga enskilda huvudmän	505	594	96 379
Totalt	553	831	180 127

Källa: Skolverkets statistik och Skolverkets skolenhetsregister. Indelningen i koncerner utgår från bolagens årsredovisningar, huvudmännens webbsidor och söktjänsten proff.se. 1) Åger bl.a. Pysslingen Förskolor och Skolor AB och Vittraskolorna AB, 2) Åger bl.a. Kunskapsskolan AB, 3) Åger bl.a. Atvexa AB, 4) Åger bl.a. Raoul Wallenbergsskolorna AB.

De grundskolor som tillhör de största koncernerna är större än friskolor i genomsnitt. Läsåret 2022/23 hade fristående grundskolor i genomsnitt 217 elever medan skolorna i de största koncernerna i genomsnitt hade 353 elever.

¹⁶ SOU 2013:56. *Friskolorna i samhället. Betänkande av Friskolekommittén.*

Academedias dominerar i gymnasieskolan

Omkring sex av tio elever i fristående gymnasieskolor går i skolor som tillhör någon av de åtta största skolkoncernerna. Flest elever, cirka fyra av tio elever i fristående skolor, går i en skola som ingår i koncernen Academedias.

Tabell 6. De största koncernerna i gymnasieskolan räknat i antal elever, läsåret 2022/23

Koncern	Antal huvudmän	Antal skolor	Antal elever
Academedias AB ¹⁾	25	156	44 381
Thorengruppen AB	6	41	9 601
Jensen Group AB	1	16	4 372
Jan Vikström Holding AB ²⁾	2	23	4 223
Cedergrenska AB	5	5	3 390
Watma Group AB ³⁾	3	8	2 431
Magnora AB ⁴⁾	1	7	2 423
Stiftelsen Viktor Rydbergs skolor	1	4	2 365
Totalt, de åtta största ägarna	44	260	73 186
Övriga enskilda huvudmän	166	206	40 745
Totalt	210	466	113 931

Källa: Skolverkets statistik och Skolverkets skolenhetsregister. Indelningen i koncerner utgår från bolagens årsredovisningar, huvudmännens webbsidor och söktjänsten prof.se. 1) Äger bl.a. Praktiska Sverige AB, DBGY Kronan AB och Ljud & Bildskolan LBS AB, 2) Äger bl.a. Lärande i Sverige AB, 3) Äger bl.a. Fria Läroverken i Sverige AB, 4) Äger bl.a. Kunskapsskolan AB.

De gymnasieskolor som tillhör de största koncernerna är något större än friskolor i genomsnitt. Läsåret 2022/23 hade fristående gymnasieskolor i genomsnitt 244 elever medan skolorna i de största koncernerna i genomsnitt hade 281 elever.

Stora skolkoncerner fortsätter att växa

Stora koncerner har en dominerande ställning inom friskolesektorn och mycket pekar på att koncernerna kommer fortsätta att öka sina andelar. Skolinspektionens statistik visar att en stor majoritet av de huvudmän som har ansökt om att etablera en ny skola eller att utöka en befintlig skola de senaste åren är ett aktiebolag med koncerntillhörighet. Det gäller både inom grundskolan och gymnasieskolan. Av de ansökningar som godkändes 2022 hade åtta av tio sökande en koncerntillhörighet. Bakom de godkända ansökningarna stod totalt 21 olika koncerner, men tre koncerner (Academedias AB, Watma Group AB och Cedergrenska AB) dominerar och stod bakom nästan hälften av de godkända ansökningarna.¹⁷

¹⁷ Skolinspektionen (2023). *Beslut om att starta eller utöka skola. Statistik läsåret 2023/24.*

I 2023 års ansökningsomgång halverades antalet ansökningar om att starta eller utöka skola jämfört med föregående år. Det var framför allt ansökningar från sökande som ingår i koncern som minskade, medan ansökningar från aktörer som driver ideella föreningar och stiftelser låg kvar på en liknande nivå.

Ansökningarna från koncernerna Academedia AB, Thorengruppen AB och Watma Group AB minskade från totalt 75 ansökningar 2022 till 17 ansökningar 2023.¹⁸

Enligt Skolinspektionen är det vanligt att antalet inkomna ansökningar varierar mellan åren och att flera faktorer kan vara bidragande. En förklaring kan vara att huvudmän avstår från att ansöka om tillstånd ifall brister i befintlig verksamhet har konstaterats vid tillsyn. Det osäkra världsläget med höjda räntor och inflation kan också vara en bidragande faktor till att färre ansöker. Skolinspektionen noterar också att en vanlig synpunkt från kommuner är att utbildningsutbudet är väl tillgodosett och att det till och med kan finnas en överkapacitet av utbildningsplatser.¹⁹

En tydlig trend som Skolinspektionen noterat de senaste åren är att större aktörer utökar sin verksamhet genom att köpa bolag som redan bedriver skolverksamhet. De behöver då inte söka tillstånd för att etablera en ny skola och ingår därför inte i ansökningsstatistiken. Enligt Skolinspektionen kan det finnas flera skäl till att aktörer väljer uppköp i stället för att ansöka om tillstånd. Ett skäl kan vara att det ger en aktör möjlighet att växa i kommuner där det inte finns ett tillräckligt elevunderlag för att etablera en ny skola. En av de vanligaste grunderna för avslag på ansökan om tillstånd är just att etableringen innebär påtagliga negativa följder för kommunen.²⁰

Skolinspektionen har också noterat att aktörer som tidigare har fått avslag vid tillståndsansökan med anledning av allvarliga eller återkommande brister i redan befintlig skolverksamhet i stället utökar sin verksamhet genom uppköp av andra bolag. Skolinspektionen menar att situationen inte är tillfredsställande och har lämnat en framställan till regeringen med förslag om att sådana uppköp ska omfattas av en ny ansökan om godkännande.²¹

Ägarstrukturerna kan vara komplexa

I det här kapitlet beskrivs en utveckling som pekar mot en ökad koncentration av ägandet inom friskolesektorn genom att de största aktörerna blir större. En allt större andel av de aktiebolagsdrivna grund- och gymnasieskolorna ägs av stora skolkoncerner där det i vissa fall kan vara komplicerat att fastställa ägarstrukturen och hur resurser fördelas inom koncernen. En enskild huvudman kan vara majoritetsägd av ett annat bolag, som i sin tur är majoritetsägd av ytterligare ett. Flera sådana led kan förekomma, ända upp till det bolag som är registrerat som

¹⁸ Skolinspektionen (2023). *Ansökningar om att starta eller utöka skola - statistik läsåret 2024/25*.

¹⁹ Skolinspektionen (2023). *Ansökningar om att starta eller utöka skola - statistik läsåret 2024/25*.

²⁰ Skolinspektionen (2024). *Skolinspektionens årsrapport 2023. Iakttagelser och erfarenheter från året som gått*.

²¹ Skolinspektionen (2024). *Skolinspektionens årsrapport 2023. Iakttagelser och erfarenheter från året som gått*.

moderbolag för hela koncernen.²² Många skolhuvudmän bedriver utöver skola också annan verksamhet, till exempel förskola eller olika former av vårdverksamhet som exempelvis hem för vård eller boende (HVB).²³ Det finns även huvudmän som till största del bedriver annan typ av verksamhet än utbildning, exempelvis Volvo AB som äger Volvogymnasiet och Peab AB som äger Peabskolan.²⁴

Vidare expanderar flera större skolkoncerner i andra länder genom att köpa upp utländska bolag som bedriver skolverksamhet. Det finns också utländska ägarintressen i skolkoncerner som bedriver utbildning i Sverige. Eftersom ägandet snabbt förändras och alla huvudmän inte anmäler förändringar i ägandet är det enligt Skolinspektionen svårt att ha en fullständig bild över det utländska ägandet inom friskolesektorn. Skolinspektionens bild är ändå att utländska ägarintressen i svenska enskilda huvudmän är relativt ovanligt sett till antal huvudmän, men att det förekommer i några av de större koncernerna.²⁵ De två största koncernerna i Sverige, Academedia och Internationella Engelska Skolan med totalt närmare 100 000 elever i sina skolor, ägs till exempel till en majoritet av utländska ägare.²⁶ Det finns enligt Skolinspektionen även fler exempel på enskilda huvudmän som ingår i koncerner med börsnoterade moderbolag som delvis har utländskt ägande.²⁷

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har på uppdrag av regeringen identifierat ett antal sårbarheter i det svenska skolsystemet. Där nämns bland annat komplexa ägarförhållanden i privata bolag som försvårar fastställande av vem som faktiskt äger och har kontrollen över verksamheten. FOI pekar också på att det finns stora svårigheter att identifiera nationaliteten på ett företags huvudman eller ägarförhållanden utomlands, vilket enligt myndigheten kan innebära en säkerhetsrisk.²⁸

²² Skolverket (2012). *Enskilda huvudmän och skolmarknadens ägarstrukturer*.

²³ Skolinspektionen (2024). *Skolinspektionens årsrapport 2023. Iakttagelser och erfarenheter från året som gått*; Skolinspektionen (2022). *Skolinspektionens årsrapport 2021. Påfrestningar riktar ljuset mot huvudmannens ansvarstagande*.

²⁴ Peab.se (2024). *Peabskolan*; Volvogymnasie.se (2024). *Vår historia*.

²⁵ Skolinspektionen (2024). *Skolinspektionens årsrapport 2023. Iakttagelser och erfarenheter från året som gått*.

²⁶ Academedia (2023). *Års- och hållbarhetsredovisning 22/23*; Engelska.se (2024). *Om ägarna*.

²⁷ Skolinspektionen (2024). *Skolinspektionens årsrapport 2023. Iakttagelser och erfarenheter från året som gått*.

²⁸ Totalförsvarets forskningsinstitut (2023). *Utländska investeringar och ägande i svensk grund- och gymnasieskola – En studie om risker*.

Minskande elevantal kan påverka utvecklingen framåt

Under de senaste tio åren har det skett en tillväxt av antalet elever i grund- och gymnasieskolan. Sedan läsåret 2013/14 har antalet elever i grundskolan ökat med cirka 20 procent och antalet elever i gymnasieskolan med cirka 10 procent.²⁹ Ökningen har i genomsnitt varit betydligt större i fristående skolor jämfört med kommunala skolor.³⁰ En stor del av elevtillväxten har alltså tagits om hand av fristående skolor.

Enligt SCB:s befolkningsframskrivning kommer antalet elever i grundskoleåldern att minska de kommande femton åren. Antalet i gymnasieåldrarna förväntas fortsätta att öka fram till slutet av 2020-talet, för att därefter följa grundskolans utveckling.³¹ Den demografiska utvecklingen väntas dock inte vara jämnt fördelad över landet. I storstadslänen och några andra län i södra och mellersta Sverige väntas antalet barn och ungdomar att minska svagt fram till 2035, medan nedgången bedöms bli väsentligt större i andra län. Endast Uppsala län väntas få en ökning av barn och ungdomar de kommande åren.³²

Den förväntade minskningen av elever i grund- och gymnasieskolan kan få effekter på enskilda huvudmäns etableringsmönster. Som tidigare diskuterats halverades antalet ansökningar om att starta eller utöka skola 2023 jämfört med 2022.³³ Enligt Skolinspektionen är antalet godkända ansökningar om nyetablering det lägsta sedan 2010 då statistiken började sammanställas. Myndigheten pekar på att en förklaring skulle kunna vara att det börjar märkas en mättnad av antalet skolaktörer.³⁴

²⁹ I grundskolan har antalet elever ökat från 921 000 läsåret 2013/14 till 1 105 000 elever läsåret 2022/23. I gymnasieskolan har antalet elever ökat från 330 000 till 364 000 elever under motsvarande period.

³⁰ Antalet elever i fristående grundskolor ökade med cirka 43 procent och antalet elever i kommunala skolor med cirka 16 procent från läsåret 2013/14 till läsåret 2022/23. I gymnasieskolan ökade antalet elever i fristående skolor med cirka 34 procent och antalet elever i kommunala skolor med cirka 2 procent under motsvarande period.

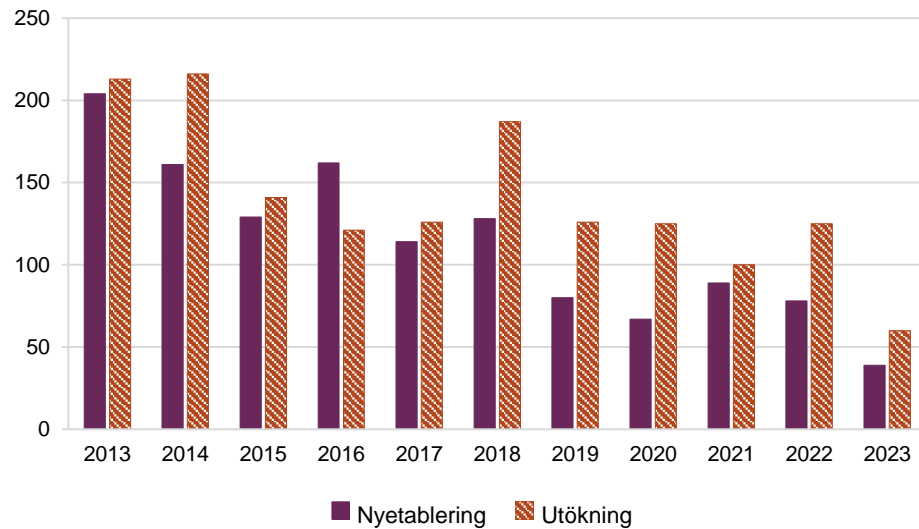
³¹ Statistiska centralbyrån (2024). *Sveriges framtida befolkning 2024–2070*.

³² Skolverket (2021). *Läraryrket 2021. Redovisning av uppdrag att ta fram återkommande prognoser över behovet av förskollärare och olika lärarkategorier*.

³³ Skolinspektionen (2023). *Ansökningar om att starta eller utöka skola – statistik läsåret 2024/25*.

³⁴ Skolinspektionen (2023). *Årsrapport 2022. Erfarenheter från inspektion*.

Diagram 11. Antal inkomna ansökningar fördelat på nyetablering och utökning under perioden 2013–2023

Källa: Skolinspektionens statistik. Ansökningar om internationell skola är exkluderade.

Efter flera år av stark tillväxt av elever och ett ökat antal fristående skolor kan den kommande utvecklingen med minskade elevkullar medföra en ökad konkurrens mellan huvudmän och mellan skolor i vissa delar av landet. Skolinspektionen har varnat för att en relativt stor andel av de enskilda huvudmännen har en känslig ekonomisk ställning och kan tvingas till neddragningar i verksamheten vid ett mindre elevtapp. Denna risk gäller framför allt små och medelstora enskilda huvudmän, vilka har en större ekonomisk sårbarhet än större aktörer. En mer långtgående risk är att huvudmannen tvingas lägga ner skolan mitt under en termin, vilket kan få stora konsekvenser för enskilda elever. Skolinspektionen pekar på en tydlig trend mot en ökad konsolidering inom friskolesektorn och att de stora aktörerna tar allt större andelar av skolmarknaden.³⁵ Den demografiska utvecklingen kan komma att förstärka den riktningen.

Sammantaget visar resultaten i den här rapporten att enskilda huvudmän står för en växande del av det svenska skolsystemet och ansvarar för allt fler elever i grund- och gymnasieskolan. Det understryker behovet av att följa friskolesektorns utveckling och sammansättning för att kunna ge en fullständig bild av svenskt skolväsende. En aspekt som framstår som särskilt viktig att följa framåt är det utländska ägandet inom friskolesektorn. Här kan Skolverket, liksom FOI, se risker utifrån ett säkerhets- och beredskapsperspektiv. Skolverket ser det som bekymmersamt att det i dagsläget är svårt att få en tydlig överblick av vilka de utländska ägarna är.

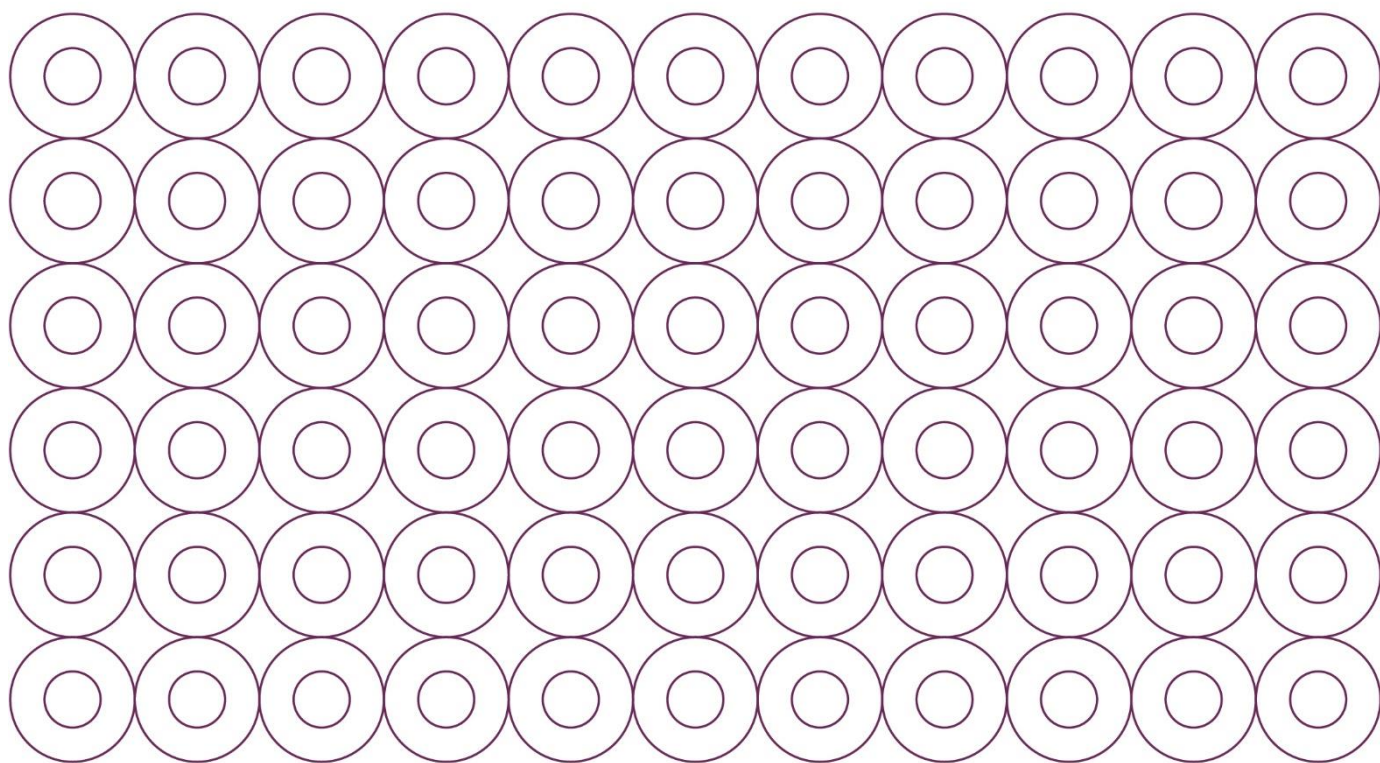
³⁵ Skolinspektionen (2024). *Skolinspektionens årsrapport 2023. Iakttagelser och erfarenheter från året som gått*; Skolinspektionen (2023). *Årsrapport 2022. Erfarenheter från inspektion*.

Referenser

- Academedia (2023). *Års- och hållbarhetsredovisning 22/23*.
- Angelov, N & Edmark, K (2016). *När skolan själv får välja – en ESO-rapport om friskolornas etableringsmönster*. Rapport 2016:3.
- Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (2018). *Svenska friskolors etableringsbeslut*. Rapport 2018:18.
- Prop. 1991/92:95. *Om valfrihet och fristående skolor*.
- Riksrevisionen (2022). *Skolpengen – effektivitet och konsekvenser*. RiR 2022:17.
- Statistiska centralbyrån (2024). *Sveriges framtida befolkning 2024–2070*.
- Skolinspektionen (2022). *Skolinspektionens årsrapport 2021. Påfrestningar riktar ljuset mot huvudmannens ansvarstagande*.
- Skolinspektionen (2023). *Ansökningar om att starta eller utöka skola – statistik läsåret 2024/25*.
- Skolinspektionen (2023). *Beslut om att starta eller utöka skola. Statistik läsåret 2023/24*.
- Skolinspektionen (2023). *Årsrapport 2022. Erfarenheter från inspektion*.
- Skolinspektionen (2024). *Skolinspektionens årsrapport 2023. Iakttagelser och erfarenheter från året som gått*.
- Skolverket (2012). *Enskilda huvudmän och skolmarknadens ägarstrukturer. Skolverkets aktuella analyser 2012*.
- Skolverket (2021). *Lärarprognos 2021. Redovisning av uppdrag att ta fram återkommande prognoser över behovet av förskollärare och olika lärarkategorier*.
- SOU 2013:56. *Friskolorna i samhället. Betänkande av Friskolekommittén*.
- Totalförsvarets forskningsinstitut (2023). *Utländska investeringar och ägande i svensk grund- och gymnasieskola – En studie om risker*.

Webbplatser

- Engelska.se (2024). *Om ägarna*. <https://engelska.se/sv/om-ies/om-agarna/>. Hämtad 2024-03-12.
- Friskola.se (2024). *Vad är en friskola?* <https://www.friskola.se/vad-ar-en-friskola/>. Hämtad 2024-04-19.
- Peab.se (2024). *Peabskolan*. <https://peab.se/om-peab/lar-kanna-oss/peabskolan/>. Hämtad 2024-03-22.
- Volvogymnasie.se (2024). *Vår historia*. <https://volvogymnasiet.se/om-oss/var-historia/>. Hämtad 2024-03-22.

Skolverket

www.skolverket.se